

הערכת תכנית התערבות כוללנית בבתי ספר יסודיים בערד

תקציר מנהלים

ינואר 2015

תיאור התכנית

בשנים האחרונות התחוללו בערד תמורות דמוגרפיות-חברתיות ששינו את צביונה, כאשר לעיר הגיעו משפחות עולים, משפחות חרדיות, מבקשי מקלט מדיני ומהגרי עבודה. תמורות משמעותיות אלו הקרינו על העשייה החינוכית בעיר ועל יכולת המערכת לשמר את הישגי העבר שלה. לאור האתגרים, החליטה עיריית ערד להציב את מערכת החינוך בראש סדר העדיפויות. לאור ההכרה שמערכת חינוך איכותית הנה המפתח להבטחת שגשוגה והתפתחותה של העיר, התגייסו קרן רש"י וקבוצה של שותפים נוספים ליישום תכנית מערכתית לקידום מערכת החינוך היסודית בעיר. לכן, העיר ערד מהווה מקרה בוחן ייחודי שבו כל בתי הספר בעיר שייכים לתכנית ההתערבות הכוללנית. תכנית ההתערבות בערד כללה שני שלבים: בשלב הראשון (משנת תשס"ז) – הפעלת תכניות התערבות בשני בתי ספר (להלן "ערד תורמים"), ובשלב השני (משנת תשע"ב) – הרחבת ההתערבות לשלושה בתי הספר היסודיים הנוספים בעיר (להלן "ערד רבדים").

מטרות המחקר

מטרת המחקר היא לספק מידע באשר למודל הפעולה הרצוי במיזם רבדים ומידע מעצב אשר יסייע לשפר את התנהלותו ותפקודו של המיזם. בנוסף לכך, נועד המחקר לתת מענה לדרישה לאחריותיות (Accountability) שבבסיסה מתן דין וחשבון למשקיעים על המתרחש בתכנית ועל הנעשה במשאבים. לשם כך, הציב לעצמו המחקר את היעדים האלה:

- בחינת מידת החלת התכנית בבתי הספר בערד ודרכיה.
- בחינת מידת שביעות הרצון של קהלי היעד ומידת התרומה הנתפשת מהתכנית.

מתודולוגיה

המחקר נערך על ידי מכון סאלד בפיקוח מחלקת הערכה ומדידה בקרן רש"י. הוא התבסס על שלב מקדים של ראיונות עם אנשי התכניות ונציגים מבתי הספר. כמו כן, על שאלונים שהועברו בקרב מנהלים (N=5), מורים (N=24), רכזי התכנית (N=5), תלמידים (N=129) והורים (N=13).

במסגרת המחקר נבנה מדד לתרומה הכוללת של ההתערבות הבית ספרית. זאת מתוך השאיפה לייצר ציון אחד שישקף את תרומת התכנית לשיפור הישגים לימודיים, ניהול בית הספר, כישורי ההוראה, התפקוד החברתי-רגשי של התלמידים, האקלים הבית ספרי, ורכישת מיומנויות למידה.

ממצאים עיקריים

- מנהלי בתי הספר דיווחו כי כמעט כל התלמידים הסובלים מבעיות רגשיות וחברתיות, בעיות משמעת ובעיות לימודיות מקבלים מענה במסגרת התכנית. דעתם של המנהלים היו חלוקות על מידת היענות התכנית לטיפול בבעיית נשירת תלמידים, כאשר אחד מהם סבר שהתכנית נותנת מענה מלא ואחרים טענו כי התכנית נותנת מענה חלקי אם בכלל.
- היגדים הקשורים לתרומת התכנית לאקלים הבית ספרי זכו להערכה גבוהה מצד צוותי ההוראה בערד, שהייתה גבוהה יותר מההערכה המקבילה בקרב צוותי ההוראה במדגם בתי ספר החדשים במיזם רבדים.
- באופן כללי ניתן ללמוד מן הנתונים כי צוות ההוראה מעריך בצורה חיובית את תרומת הטיפולים הפרטניים, במיוחד במישור הרגשי. יחד עם זאת, תפיסת התלמידים את תרומת הטיפולים הפרטניים להישגים בתחום החברתי-רגשי נמצאה נמוכה יחסית. גם המדדים העוסקים בתרומת התכנית לשיפור האקלים הבית ספרי בערד נמצאו נמוכים יחסית בהשוואה לבתי ספר אחרים במיזם רבדים.
- ההיגדים שבחנו את תרומת התכנית להישגיהם של התלמידים בתחום הלימודי בעיני המורים קובצו לשני מדדים: המדד הראשון עוסק בתרומת התכנית לכלל תלמידי בית הספר וזכה להערכה ממוצעת. המדד השני עוסק בתרומת התכנית לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים (חלשים או מצטיינים) וזכה להערכה גבוהה. בהשוואה לממצאי המדגם הארצי, ממצאי המדדים העוסקים בתרומת התכנית להישגים בתחום הלימודי, בבתי הספר בערד נמוכים יותר על פני כל אוכלוסיות המחקר השונות.
- הערכת תרומת המיזם לתפקודם הארגוני והניהולי של המנהלים נמצאה גבוהה מאוד, כאשר ההיגד שקיבל את הציון הגבוה ביותר היה "הליווי המקצועי שקיבלתי במסגרת התכנית סייע לי להכין תכנית עבודה שנתית הכוללת תכנון תקציבי התואם לה".
- הערכת צוות ההוראה את תרומת התכנית לשיפור התשתית ולטיפול החזות הפיזית של בית הספר ושל כיתות הלימוד נמצאה גבוהה יותר בהשוואה לבתי הספר במדגם הארצי.
- צוות ההוראה העריך כגבוהה את תרומת הארכת יום הלימודים למוגנות התלמידים. עם זאת, כשנתבקשו חברי צוות ההוראה להעריך את טיב הארכת יום ולימודים ואת תרומתו לשיפור איכות הזמן הפנוי של התלמידים, ההערכה הממוצעת הייתה נמוכה יותר. מכל אלו עולה כי צוותי ההוראה רואים בהארכת יום הלימודים מנגנון המגן על התלמידים מלהסתובב ברחובות אחר הצהריים, ופחות תרומה של תוכן להעשרת התלמידים.
- שביעות רצונם של ההורים מבתי הספר גבוהה. גם במסגרת ראיונות העומק עם המנהלים ונציגת העירייה, נשמע כי ההורים שבעי רצון מבתי הספר והדבר התבטא בעלייה משמעותית בביקוש לרישום לאותם בתי ספר, גם מאזורי רישום חיצוניים. מנהלי בתי ספר בערד גם סוברים שבזכות התכנית, תלמידי בתי הספר חשים גאווה בית ספרית.

סיכום

ממצאי המחקר עולה כי תכנית ההתערבות בערד נתפסת על ידי בעלי העניין כאיכותית ואפקטיבית במידה רבה. התכנית מצליחה להשפיע לחיוב הן בזירת המדיניות והאקלים: הארכת יום הלימודים, פרויקט ההזנה ושיפור אקלים בית הספר, והן בזירת הלימודים והפדגוגיה: כל התגבורים הלימודיים על סוגיהם השונים והטיפולים הפרטניים. בתחומים הקשורים לטיפול צוותי ההוראה, לעוזרי ההוראה ולכלל הקשור בשותפויות (מעורבות הורים, שותפות מול הרשות והקהילה הסובבת) פעילות התכנית אינה מעורכת כמספקת דיה.